

El paper del món agrari dins l'economia

- 13 maig del 2011 de 10.00 a 14.00h
 - Sala d'actes del comú d'Escaldes-Engordany
- En el marc de la 7a edició del Recercat a Escaldes-Engordany, Capital de la Cultura Catalana 2011

Josep Santesmasés i Ollé

Historiador, comissari de la mostra "El món rural a les terres de parla catalana" i president de la Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana

▲ Currículum

Josep Santesmasés i Ollé (Vila-rodona, 1951) ha publicat diversos llibres d'història local i una setantena d'articles d'història o assaig. És president de la Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana, vice-president de l'Institut Ramon Muntaner i codirector de *Plecs d'Història Local*. És membre fundador del Centre d'Estudis del Gaià i codirector de la seva miscel·lània anual, *La Resclosa*.

Ha participat en la direcció i realització de més d'una trentena d'exposicions. És comissari de la mostra El món agrari a les terres de parla catalana (2011), que des del 2011 al 2013 s'exposa itinerant per diferents localitats dels territoris de parla catalana, i n'ha coordinat el catàleg.

Ha assistit a diversos congressos, en què ha presentat comunicacions, i ha pronunciat diverses conferències. Ha publicat llibres a l'entorn de la història de Vila-Rodona i el Gaià, i de recerca sobre el cooperativisme agrari.

Ha escrit regularment a la premsa amb més de cinc-cents articles publicats, sobretot al setmanari *El Pati de Valls*, a l'edició del Camp de Tarragona d'El Punt, al *Punt Avui* i al suplement Cultura d'aquest diari.

Des de la perspectiva literària ha publicat els llibres següents: *Riu Avall. Recull d'articles (1986-2002)* (2002); *Santes Creus i les terres del Gaià. Proses pintades* (2006) (amb il·lustracions de Joan Cunillera); *Viatge literari per la vall del Gaià. Les terres altes* (2008); *El món des de l'agut* (2011), recull de poemes; *Quarts i hores I. Societat i política* (2012), recull d'articles; *Ai fill, que no et regalimi la salsa!* (2012), recull de contes a l'entorn de la calçotada, i *Entre el cel i la terra*, poemes il·lustrats (2013).

La celebració de les activitats del Recercat 2011 a Escaldes-Engordany, capital de la cultura catalana d'aquell any, va tenir una activitat complementària o paral·lela vinculada amb l'activitat agrària. En primer lloc, el dia 3 de maig al santuari de Meritxell es va inaugurar l'exposició *El món agrari a les terres de parla catalana*. L'exposició, que havia estat presentada dos mesos abans al Palau Robert de Barcelona, estava iniciant un llarg recorregut itinerant que a hores d'ara encara està en curs. L'exposició era el resultat d'un projecte conjunt de la Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana (CCEPC), l'Institut Ramon Muntaner (IRMU) i la Fundació del Món Rural (FMR). La CCEPC és una entitat federativa que aglutina 120 centres i instituts d'estudis dels Països Catalans, entre ells la Societat Andorrana de les Ciències. L'IRMU és una fundació creada ara fa deu anys entre la Generalitat de Catalunya i la CCEPC per donar suport a tots els centres d'estudis de tot l'àmbit lingüístic. La FMR és una fundació vinculada al departament d'Agricultura, Ramaderia i Pesca de la Generalitat de Catalunya creada per promoure les dinàmiques del món rural. Totes tres entitats van treballar braç a braç durant uns dos anys per estructurar el projecte sota el comissariat de Josep Santesmases, Meritxell Serret, Anna Vilaseca, Antoni Gavaldà i Xavier del Hoyo.

Els continguts de l'exposició estan estructurats en dotze grans plafons i en diversos àmbits: els paisatges, els conreus, la ramaderia, el treball, les formes de vida, l'home, la dona i la terra, i present i futur, amb imatges recollides a tot l'àmbit lingüístic i amb textos que les acompanyen i centren els continguts de cada temàtica. A la concreció de la part expositiva s'hi ha d'afegir el banc d'imatges del mateix nom integrat al repositori Memòria Digital de Catalunya, on es poden visualitzar les gairebé quatre mil imatges recollides, procedents de 180 fons diferents. Tot el projecte està encaminat a posar en valor, donar a conèixer el llegat de la història agrària, a través de les formes de vida que s'han anat articulant en cada territori, segons les seves configuracions orogràfiques, climatològiques i de conreus. Bona part de les imatges són inèdites o poc vistes i són per si mateixes un patrimoni documental d'un gran interès. Entre elles, les de Josep Alsina Martí, procedents de l'Arxiu Nacional d'Andorra: un paisatge d'Encamp quan era un petit poble, imatges relacionades amb el conreu del tabac i una de transport amb carro estirat per bous. L'exposició reflecteix la continuïtat del món agrari en constant transformació fins a portar-la a les realitats i problemàtiques del present. A Meritxell l'exposició estructurada en dotze grans plafons es va complementar amb una escenografia ambientada en el món agrari andorrà procedent del fons del Comú de Canillo. L'exposició es va poder visitar durant tot el mes de maig de 2011.

Aquest va ser el prelude i l'acompanyament de les activitats del Recercat celebrades a la vela ubicada a la plaça Coprínceps, a l'edifici del Prat del Roure i a la sala d'actes del comú d'Encamp, els dies 14 i 15 de maig de 2011. Entre les activitats celebrades ens cal remarcar la conversa diàleg entre Pep Riera, excoordinador de la Unió de Pagesos de Catalunya,

Encamp, 1963. Fons Josep Alsina, Arxiu Nacional d'Andorra

i Miquel Font i Puigcernal, president de l'Associació de Pagesos i Ramaders d'Andorra. D'entrada em cal dir que vista des de fora l'agricultura andorrana ens semblava centrada gairebé de manera exclusiva en la particularitat i el tòpic del conreu del tabac. Una particularitat que ateses les transformacions de l'economia andorrana i de l'ocupació del sòl ens podia semblar propera a l'extinció. Tanmateix, sempre tenint present les dimensions del seu volum, Miquel Font va transmetre una visió més aviat encaminada a l'optimisme. Un visió

Santesmases, Miquel Font i Pep Riera

que no era estàtica, ni conservadora, més al contrari, propiciada amb l'interès i el convenciment que cal promoure canvis a l'entorn dels conreus andorrans. Sobretot a plantejar la fragilitat del tabac com a estratègia de futur. Pep Riera va posar damunt de la taula la relació de producció de proximitat i el turisme que visita Andorra amb la perspectiva de servir i complaure, amb qualitat, part de les necessitats alimentàries que ara majoritàriament es nodreixen de les importacions. Una producció que permeti mantenir els espais agraris, que són els que en bona part generen uns paisatges ordenats, cuidats i bells, i que són també patrimoni cultural que determinat turisme vol trobar. És clar que els hàbits alimentaris de la societat afecten el manteniment del sector, que sovint ens falta allò que s'ha conegut com a patriotisme alimentari o com a consum de proximitat. Aquest és un factor important per assegurar la continuïtat del sector agrari. Per tant la responsabilitat no és només dels pagesos, de la seva capacitat de resistència i perseverança sinó que ho és de tota la societat. No podem reclamar un territori ordenat, ben gestionat, amb paisatges agraris harmònics sense pensar en un consum responsable que afavoreixi el rendiment del sector gestionat per pagesos que viuen al territori. En aquest sentit també es va tractar el tema de la propietat de la terra i de les dificultats d'accedir-hi per part de joves que voldrien incorporar-se al sector o per als que voldrien i necessiten incrementar les seves explotacions. Es van posar exemples d'altres països, com ara França, que han desenvolupat polítiques encaminades a crear bancs de terres per revertir-les al sector, regulant disposicions que impedeixin que la terra agrària esdevingui un element especulatiu allunyat de les possibilitats reals de la pagesia. Pep Riera va afirmar que la terra es pot conrear amb pagesos o sense. Pagesos en el sentit de professionals que treballen les seves explotacions familiars o en petites empreses, que estan arrelats al territori, que estructurin i mantenen població en els pobles i que en bona part són continuadors del coneixement familiar, millorada a partir de la formació reglada o continuada que requereix avui la pràctica de l'agricultura. Una agricultura sense pagesos significa perdre molta part d'aquesta consistència humana substituïnt-la per molta mà d'obra barata, desarrelada i fluctuant, al servei d'interessos de capital forà al sector o de les grans empreses agroalimentàries o de distribució.

El debat generat entre els dos participants va ser molt amè. Va ser un tast dels temes que es podrien tractar relacionats amb l'activitat agrària a partir de la proposta de l'exposició a Meritxell. Tanmateix va complir els objectius i propòsits relacionats amb la itinerància de l'exposició, que no eren uns altres que generar activitats que serveixin per conscienciar a la societat, en primer

lloc, dels valors heretats i, en segon lloc, de la necessitat de considerar el sector agrari com un sector estratègic, per l'assegurança d'una alimentació sana i de qualitat, cada vegada més de proximitat, que garanteixi la rendibilitat de la pagesia, mantingui població al territori i conservi els paisatges agraris amb la dignitat que es mereixen. L'acte celebrat al comú d'Escaldes-Engordany va tenir la particularitat de la composició del públic, que, a part de l'andorrà, procedia de molts indrets dels Països Catalans amb una rica diversitat d'òrgens, en representació de molts centres d'estudis, de pobles i ciutats, amb activitat agrària o no. Tot això va ser possible gràcies a la implicació del comú d'Escaldes-Engordany, del comú de Canillo i de la Societat Andorrana de Ciències, a qui hem d'agrair la seva col·laboració, com també la disponibilitat d'acolliment del Govern d'Andorra de l'exposició al santuari de Meritxell.

